

ФУНКЦІЇ КРЕДИТНОГО РИНКУ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ

У статті досліджено теоретико-практичні аспекти формування функцій кредитного ринку та проаналізовано найбільш типові функції ринку: обслуговування товарного обігу, акумуляція грошових заощаджень, трансформація, кредитування потреб та прискорення концентрації і централізації капіталу. Особливу увагу автор приділив опису та аналізу сучасних функцій кредитного ринку, зокрема: забезпечення міграції капіталу; макроекономічне регулювання економічних процесів, перерозподільна, посередницька, інноваційна. Автор класифікував усі виділені функції за рівнями світового господарства та за видами.

Ключові слова: функції, кредитний ринок, рівні світового господарства, види функцій.

Постановка проблеми. Кредитний ринок як економічна категорія має не тільки внутрішню сутність, а й активно взаємодіє із зовнішнім середовищем, з іншими процесами в економіці та соціальній сфері і помітно впливає на них [5]. Основні напрями та механізми цього впливу визначають його окремі функції, які конкретизують кредитний ринок як економічне явище.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою визначення функцій кредитного ринку займається низка провідних вчених: Ходаківська В. П., Данілов О. Д., Саввина О. В., Маслова С. О., Опалов О. А., Еш С. М., Івасів Б. С., Сич Є. М., Крилюк О. М., Простебі Л. І. та ін. Однак питання про функції кредитного ринку є й досі відкритим та дискусійним. Розбіжності у думках вчених стосуються не лише трактування змісту окремих функцій, а й їхнього переліку.

Мета статті – дослідити та проаналізувати становлення та сучасні підходи до визначення функцій кредитного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність будь-якого явища як системи визначається його функціями, які фактично реалізують його. Однак поняття «функція» вужче за поняття «суть», оскільки перше відображає лише окремі ознаки суті, ті, що відрізняють досліджуване економічне явище чи процес від інших економічних категорій. Функція є конкретизацією призначення даного явища та доводить доцільність його існування; це спосіб практичної реалізації призначення об'єкту дослідження.

Функції, як прояв впливу кредитного ринку на навколишнє економічне середовище, характеризують його суспільне покликання, тобто ту діяльність, яку він виконує у суспільстві, а саме: кредитний ринок забез-

печує зростання виробництва і покращення товарообігу, пришвидшує рух капіталів усередині країни, трансформує грошові заощадження у капіталовкладення, дозволяє реалізувати науково-технічні новинки, оновити або модернізувати основний капітал та ін. Функції кредитного ринку сприяють його консолідації як цілісного явища і виокремленню кредитного ринку з-поміж інших економічних явищ у самостійну категорію.

Саме специфіка функціонування кредитного ринку та його впливу на економічне середовище дозволили науковцям виділити п'ять основних функцій кредитного ринку [1, 2, 10, 12]:

- обслуговування товарного обігу через кредит;
- акумуляція грошових заощаджень (нагромаджень) підприємств, населення, держави та іноземних клієнтів;
- трансформація грошових фондів безпосередньо в позиковий капітал та використання його у вигляді капіталовкладень для обслуговування процесу виробництва;
- забезпечення обслуговування держави і населення як джерело позикового капіталу для покриття державних і споживчих потреб;
- прискорення концентрації і централізації капіталу, сприяння утворенню потужних фінансово-промислових груп.

Розглянемо детальніше виділені функції та проаналізуємо їх місце у сучасному економічному середовищі.

1. Обслуговування товарного обігу через кредит здійснюється за допомогою таких видів кредитних грошей як вексель, чек, кредитна картка, що забезпечує заміну готівкових розрахунків безготівковими операціями, спрощує та прискорює механізм еко-

номічних відносин на внутрішньому і міжнародному ринках. На практиці ця функція набуває форми комерційного кредиту, який став необхідним елементом сучасних відносин товарообміну між виробниками, поставальниками, торгівельними підприємствами та ін.

2. Багато вчених приділяє значну увагу дослідженню економічної ролі кредитного ринку, яка полягає в його здатності об'єднати та акумулювати дрібні, розрізнені грошові кошти держави, фізичних і юридичних осіб. Це дозволяє ринку активно впливати на концентрацію та централізацію виробництва і капіталу. Однак, кредитний ринок – це середовище, економічний простір, який призначений для здійснення економічних відносин між кредитором і позичальником з приводу одержання кредиту, користування ним та його повернення. Основне завдання кредитного ринку полягає у забезпеченні належних умов діяльності для суб'єктів ринку, обслуговуванні їх функціонування з допомогою відповідної інфраструктури, трансформуванні та перерозподілі кредитних ресурсів [5, 8]. А акумуляція розрізнених грошових коштів суб'єктів ринку – це основне завдання та першочергова функція базового елемента кредитного ринку – кредитної системи [3, 9, 11]. Звичайно ж, акумуляція коштів є необхідною передумовою функціонування кредитного ринку і вона має місце всередині ринку. Однак вважаємо недоцільним долучати її до функцій кредитного ринку як цілісного явища.

3. Залучаючи у одних суб'єктів ринку вільні грошові кошти і надаючи їх у позику іншим, кредитний ринок перепускає їх через себе, що дозволяє трансформувати грошовий капітал у позиковий, трансформувати терміни, розміри грошових капіталів і відповідні їм ризики. Жодна інша складова фінансової системи та економічної системи загалом не може здійснити подібної метаморфози. У такий спосіб кредитний ринок виконує функцію трансформації акумульованих грошових коштів у позиковий капітал. Лише під час проходження грошових коштів через механізм кредитного ринку може статися їх перетворення у позиковий капітал, що забезпечує джерела фінансування матеріального виробництва національної економіки [11]. Вважаємо, що саме це і відрізняє кредитний ринок від інших економічних явищ, робить його особливим та необхідним.

4. Кредитний ринок традиційно відіграє забезпечуючу роль у задоволенні фінансових потреб різних сегментів економіки. Попит на кредитні ресурси створюється зі сторони держави та юридичних осіб. Окрім того, кредитний ринок намагається задовольнити і потреби звичайних споживачів, що на ринку має вигляд споживчого кредитування. Таким чином, функцію джерела позикового капіталу для покриття державних і споживчих потреб кредитний ринок виконує досконало і беззаперечно.

5. Процес концентрації капіталу є необхідною умовою стабільного розвитку економіки і пріоритетною метою будь-якого суб'єкта господарювання. Реальну допомогу у вирішенні цього завдання надають позикові кошти, що дозволяють істотно розширити масштаби виробництва та забезпечити додаткову масу прибутку. Це, у свою чергу, сприяє утворенню потужних корпорацій та консорціумів, часто на межі монопольного становища на ринку.

Поряд із традиційними поглядами на визначення функцій кредитного ринку, уваги заслуговує підхід Саввиної О.В., яка запропонувала власне бачення проблеми та виділила три основні групи функцій: ринкові, фінансові та специфічні [8].

Перша група – ринкові – включає функції, які притаманні будь-якому ринку. До цієї групи автор віднесла функції ціноутворення, інформаційну та розподільчу, які, на її думку, властиві будь-якому ринковому механізму, тобто всім ринкам товарів та послуг, включаючи і кредитний. До другої групи було віднесено функції фінансового ринку, які притаманні і кредитному: акумуляційну, інвестиційну та накопичувальну, а до третьої – функції, які належать лише кредитному ринку – трансформаційну та кредитування витрат.

Проаналізувавши усі виокремлені вченою функції кредитного ринку, можемо погодитися, що функції ціноутворення, інформаційна та розподільча мають місце на кредитному ринку. Разом з тим, вважаємо дискусійним віднесення інвестиційної та накопичувальної функції до функцій кредитного ринку, оскільки вони є у більшій мірі передумовами функціонування кредитного ринку та певних суб'єктів на ньому.

До специфічних функцій кредитного ринку Саввина О. В. віднесла трансформаційну функція, з якою погоджуються біль-

шість науковців [1, 2, 4, 10, 12] та кредитування витрат. Зазвичай науковці називають цю функцію «забезпечення обслуговування держави і населення як джерело позикового капіталу для покриття державних і споживчих потреб» [1, 5]. Вважаємо, що для функції «кредитування витрат» більше підходить назва – «кредитування потреб». Витрати за своїм змістом є більше економічною категорією, ніж фінансовою, а, окрім того, суб'єкти спочатку мають потреби, і лише потім – витрати. Кредитний ринок покликаний забезпечити потреби у грошових коштах держави, юридичних і фізичних осіб, покращити у такий спосіб їхній добробут. А тому, саме кредитування потреб краще вважається однією із функцій ринку.

Дослідивши притаманні кредитному ринку функції та проаналізувавши їх сутність, ми дійшли висновку, що кредитний ринок у сучасному економічному середовищі проявляє себе більш різнобічно, ніж через описані вище функції, що призводить до формування нових функцій ринку.

Враховуючи важливе значення кредитного ринку для сучасної економічної системи будь-якої країни, щораз зростаючу роль у протіканні всіх економічних процесів та ґрунтуючись на результатах проведеного нами наукового аналізу літературних джерел, вважаємо, що сучасний кредитний ринок проявляє себе і через такі, раніше не досліджувані, функції:

- забезпечення міграції капіталу;
- макроекономічне регулювання економічних процесів;
- перерозподільна;
- посередницька;
- інноваційна;
- забезпечення економії витрат обігу.

Найсучаснішою функцією кредитного ринку, яка проявилася під впливом глобалізації та інтернаціоналізації світового господарства, стало забезпечення міграції капіталу в межах світового господарства.

Міжнародна міграція капіталу — це витік частини капіталу з товарно-грошового обігу однієї країни та його застосування у відтворювальному процесі іншої країни з метою максимізації ефективності використання [6]. Саме перерозподіл інвестиційних і кредитних ресурсів через світовий кредитний ринок і забезпечує міграцію капіталу у світовому масштабі.

Кредитний ринок відіграє безпосередню участь у міжнародній міграції капіталу, шляхом її реалізації з допомогою своєї інфраструктури та завдяки можливості акумулювати кошти і швидко їх переміщати в межах світового господарства. А тому виділення функції кредитного ринку – забезпечення міграції капіталу – з огляду на глобалізаційний розвиток економіки є доречним.

У процесі дослідження ми звернули увагу, що кредитний ринок досить сильно впливає на макроекономічну ситуацію в державі, і фактично через цей вплив проявляє свою сутність: він виступає потужним регулятором макроекономічної рівноваги економічної системи та історично відігравав вирішальну роль у підтримці економічного зростання у багатьох країнах, у тому числі розвинених. Кредитний ринок - це своєрідний важіль, який дозволяє подолати кризові явища в економіці, стабілізувати її чи навіть частково «охолодити», коли економіка «перегріта». Тобто функція макроекономічного регулювання економічних процесів та явищ проявляється в тому, що за допомогою кредитного ринку здійснюється антициклічне регулювання ринкової економіки, зовнішньої торгівлі, платіжного балансу, антиінфляційної політики.

Досить активна дискусія в економічній літературі ведеться щодо перерозподільних властивостей кредитування. Оскільки перерозподіл вартості на умовах повернення, платності та строковості між суб'єктами економічної системи є безпосередньою «роботою» кредитного ринку, то доречно виділити окрему перерозподільну функцію кредитного ринку.

На нашу думку, перерозподільна функція кредитного ринку полягає в тому, що тимчасово вільні кошти юридичних та фізичних осіб через кредит надаються у тимчасове користування підприємствам та населенню для задоволення їхніх виробничих або споживчих потреб. Такий розподіл дає можливість прискорити залучення матеріальних ресурсів у виробниче та особисте споживання. Завдяки реалізації цієї функції забезпечується значно більша доступність до кредиту, порівняно з іншими джерелами, зокрема, з бюджетними ресурсами; задовольняються потреби в додаткових коштах.

Іншим проявом перерозподільної функції є переміщення капіталів із секторів економіки, де є їх надлишок, у ті сектори, котрі

відчувають нестачу капіталу з допомогою інвестиційних процесів підприємств, які реалізуються за позичені кошти. Тимчасово вільні фінансові ресурси «перекачуються» з одних сфер господарської діяльності чи регіонів та направляються в інші, які забезпечують більш високий прибуток.

Функція посередництва найбільш чітко відображає сутність функціонування кредитного ринку. Кредитний ринок виступає посередником у процесі пошуку та налагодження взаємодії між власниками заощаджень і інвесторами, що дозволяє підвищити ефективність розподілу ресурсів. Банки, які є основними гравцями на кредитному ринку, у даному контексті відіграють найважливішу роль.

Функція «економію витрат обігу», яку кредитний ринок виконує у сучасних умовах господарювання, полягає у запобіганні часового розриву між надходженням і витрачанням грошових коштів. При цьому може утворитися не тільки надлишок, але і нестача фінансових ресурсів. Саме тому, широке поширення отримали кредити на покриття тимчасового дефіциту власних оборотних коштів, що використовуються практично всіма категоріями позичальників і забезпечують істотне прискорення оборотності капіталу, а, отже, і економію загальних витрат.

Інноваційна функція – це функція, яку кредитний ринок виконує опосередковано. Найбільш наочно ця функція кредитного ринку проявляється у кредитуванні інноваційних проектів та діяльності науково - технічних організацій, специфікою яких є більший, ніж в інших галузях, тимчасовий розрив між первинним вкладенням капіталу і реалізацією готової продукції. Тому провадження інноваційної діяльності без використання кредитних грошей, тобто без участі кредитного ринку була б приреченою.

Таким чином, проаналізувавши усі раніше виокремлені науковцями функції кредитного ринку та доповнивши їх низкою нових, можемо узагальнити досліджене та виділити дві групи функцій кредитного ринку: прямі та непрямі.

До прямих функцій належать ті, які безпосередньо притаманні кредитному ринку та впливають із механізму його функціонування: забезпечення міграції капіталу, макроекономічне регулювання економічних

процесів, трансформаційну, перерозподільчу, посередницьку, кредитування потреб та ін.

Непрямі функції мають переважно обслуговуючий або похідний характер щодо функціонування кредитного ринку. Вони опосередковано торкаються діяльності кредитного ринку або притаманні окремим його структурним одиницям. Ця група включає такі функції як акумуляція коштів, ціноутворюючу, інформаційну, інвестиційну та інноваційну.

Враховуючи, що кредитний ринок фактично не має меж функціонування, варто розподілити виділені функції за рівнями світового господарства на: мега-, макро- та мікрорівні. Рівень функціонування кредитного ринку вимірює і визначає рух, обсяг, напрям кредитних ресурсів, що скеровуються на розвиток суспільного відтворення, їх вплив на соціально-економічні відносини загалом. Водночас, чітких границь того чи іншого рівня не існує.

Так, до найвищого – мегарівня - ми віднесли функції кредитного ринку, які «працюють» на міждержавному рівні світового господарства і дозволяють вільно рухатися капіталу між континентами та між державами.

До макрорівня віднесено ті функції кредитного ринку, які визначають та характеризують його діяльність на державному рівні, умотивовують його функціональність та необхідність, дозволяють виділити з поміж інших ринків.

І врешті, до мікрорівня належать функції, які мають визначальний вплив на діяльність суб'єктів господарювання та через них позначаються на стабільному функціонуванні цілої національної економічної системи.

Згрупуємо усі виділені функції кредитного ринку за рівнями світового господарства та за видами у табл. 1.

Отже, у табл. 1. ми згрупували функції кредитного ринку за рівнями світового господарства та за видами.

Оскільки поділ на рівні досить умовний, а кредитний ринок немає чітких меж і кордонів, то і віднесення функцій до того чи іншого рівня є досить умовним. Вирішальне значення при віднесенні функцій кредитного ринку до певного рівня світового господарства має вплив на учасників кредитного ринку.

Класифікація функцій кредитного ринку

Рівень світового господарства	Види функцій	
	прямі	непрямі
Мегарівень	– забезпечення міграції капіталу.	
Макрорівень	– макроекономічне регулювання економічних процесів; – трансформаційна; – перерозподільча; – посередницька; – кредитування потреб.	– акумуляція коштів (нагромаджувальна); – ціноутворююча; – інформаційна.
Мікрорівень	– обслуговування товарного обігу; – економія витрат обігу; – прискорення концентрації та централізації капіталу	– інвестиційна; – інноваційна.

Джерело: розроблено автором

Висновки та перспективи подальших досліджень. Кредитний ринок як економічна категорія має не тільки внутрішню сутність, а й активно взаємодіє з іншими ринками та процесами в економіці і соціальній сфері та помітно впливає на них. Основні напрями та механізми цього впливу визначають окремі його функції.

Функції кредитного ринку визначаються його сутністю і роллю, яку він виконує в системі світового господарства загалом та у національній економіці, зокрема, а також завданнями щодо відтворення виробничих відносин.

Усі функції можна розподілити за рівнями світового господарства на мега-, макро- та макрорівні та за видами – на прямі та непрямі, які впливають із механізму функціонування кредитного ринку.

Література

1. Еш С.М. Фінансовий ринок : навч. посібн. / С.М. Еш . – К. : Центр навч. літ-ри , 2009. – 528 с.
2. Івасів Б.С. Гроші та кредит: Підручник / Івасів Богдан Степанович. Національний банк України. М-во освіти і науки України. Тернопільська академія народного господарства. - 2-е вид., змін. і допов. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. - 527 с.
3. Круш П. В. Гроші та кредит: Навч. посіб. / Круш П. В., Алексєєв В. Б. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 216 с.
4. Кульчицький М.І. Розвиток кредитного ринку як передумова інтеграції вітчизняної економічної системи у світовий фінансовий простір / Кульчицький М.І., Си-

ротюк Х.О. // Науковий вісник НЛТУ України . – 2011. – Вип . 21.13

5. Маслова С. О. Фінансовий ринок./ Маслова С. О., Опалов О. А. - К.: Каравела, 2003. - 344 с.

6. Міжнародна економіка: навчальний посібник / За ред. В.М.Тарасевича. – Дніпропетровськ: ДУЕП, 2005. - 121 с.

7. Ружецька Т. М. Аналіз сутності кредитного ринку в умовах трансформаційної економіки України / Ружецька Т. М., Крилюк О.М., Простебі Л.І. // Науковий огляд. – 2009. – №3. – С.12-17.

8. Саввина О. В. Регулювання фінансових ринків / Саввина О. В. - М.: Дашков і К, 2008. – 204 с.

9. Семененко В.М. Економічна теорія. Політекономія: навчальний посібник / Семененко В. М., Коваленко Д.І., Бугас В.В., Семененко О.В. К.: Центр учбової літератури, 2010. - 360 с.

10. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг / Є. М. Сич, В.П. Ільчук, Н.І. Гавриленко. Київ, ЦУЛ, 2012. - 428 с.

11. Сухораба В. Сутність кредитного ринку та прояви його змісту в умовах трансформації суспільства// Економіка. Фінанси. Право 2009 № 2 <http://www.info-prensa.com/article-918.html>

12. Ходаківська В. П., Данілов О. Д. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / В. Ходаківська, О. Данілов – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501 с.

References

1. Ash S. Financial Markets: teach. aids. / S. Ash. - Kyiv: Center studies. lit-ry , 2009. - 528 p.
2. Ivasiv B. Money and credit: Tutorial / B.Ivasiv National Bank of Ukraine. M-th of Education and Science of Ukraine. Ternopil Academy of National Economy. - 2nd ed., Rev. and reported. - Ternopol: Carte blanche, 2005. - 527 p.
3. Cruz P. Money and Credit: Teach. guidances / P.Cruz, V.Alekseev. - K. Centre textbooks, 2010. – 216 p.
4. Kulchytsky M. The development of the credit market as a precondition for integration of national economic systems into the international financial / Kulchytsky M., Syrotiuk H. // Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine. - 2011. - Vol. 21.13
5. Maslov S. Financial Markets / S. Maslov, O.Opalov - K.: Caravel, 2003. – 344 p.
6. International economics: study guide / V.Tarasevich. - Dnepropetrovsk: Economics, 2005. – 121 p.
7. Ruzhetska T. Analysis of the nature of the credit market in terms of transformation of the economy of Ukraine / T.Ruzhetska, O.Krylyuk, L.Prostebi // Scientific review 2009. №3 – P. 12-17.
8. Sawina O. Regulation of Financial Markets. / O.Sawina. - Moscow: Dashkov & Co, 2008. - 204p.
9. Semenenko V. Economics. Political Textbook / V.Semenenko, D.Kovalenko, V.Buhas, K.Semenenko. - K. Centre textbooks, 2010. - 360 p.
10. Sych Y. Market financial services / Y.Sych, V. Il'chuk, N. Gavrylenko. - Kyiv, TSUL, 2012. - 428p.
11. Suhoraba V. The essence of the credit market and display its contents in transforming society // Economy. Finance. Copyright 2009 number 2 <http://www.info-prensa.com/article-918.html>
12. Hodakivska V. Financial Services Market: Manual./ V.Hodakivska, A.Danilov - Irpen: DPS Academy of Ukraine, 2001.– 501 p.

Мыськів Г. В.

Функции кредитного рынка и их эволюция

В статье исследованы теоретико-практические аспекты формирования функций кредитного рынка и проанализированы наиболее типичные функции рынка: обслуживание товарного обращения, аккумуляция денежных сбережений, трансформация, кредитования потребностей, а также концентрация и централизация капитала. Особое внимание автор уделил описанию и анализу современных функций кредитного рынка, в частности: обеспечение миграции капитала, макроэкономическое регулирование экономических процессов, перераспределительная, посредническая, инновационная. Автор классифицировал все функции по уровням мирового хозяйства и по видам.

Ключевые слова: функции, кредитный рынок, уровень мирового хозяйства, виды функций.

Myaskiv G.

Credit market features and their evolution

This paper explores the theoretical and practical aspects of the functions of the credit market and analyzes the most typical features of the market: service commodity circulation, accumulation of savings, transformation, financing needs and accelerate the concentration and centralization of capital. Particular attention is paid to the description and analysis of the advanced features of the credit market, in particular the migration of capital, macroeconomic management of economic processes, redistributive, intermediary, innovative by types.

Keywords: features, the credit market, the level of the world economy, the types of functions.

Рецензент: Гривківська О. В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Економіка, облік та аудит» ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна.

Reviewer: Gryvkivska O. – Professor, Ph.D. of Economics, Head of Economics, Accounting and Audit Department Pravat University "European University", Kyiv, Ukraine.

e-mail: info@ e-u.in.ua

Стаття подана
02.12.2013 р.

